

en parets de cinc brasses d'amplària, amunt, amunt: / y altres rocs, que a les feres, en mala nit, soplujan, / arrabassats com *velles* de llana, 'ls van damunt» vi, 49d; però segurament adonant-se que no l'entendrien, ho canvià en *tofes de llana*, com figura en les eds. de 1877 i 1878 (i segons l'ed. crítica de Junyent, p. 188, ja ho superposà així a l'original, passant ratlla a *velles*).

Una altra forma consistí a fer-ne *velló*, plural *vellons*, que venia a coincidir amb el cast. *vellón*. No tenim notícia certa de quan es creà en català aquesta forma. Filòlegs amb coneixement poc vivaç del català viu, rural i pastoral, i força amarats de corrent i acastellanada cultura, han cregut que s'ha d'accentuar *vellór* i fins degueren corregir algun cop *vellons* el que veien *vellors* en manuscrits. El fet és que no hi ha cap base per creure que mai existís una pronúncia *vellór* (*AlcM* s'hi fa un embolic curiós amb el fr. *velours* 'vellut', que no té res a veure amb *vellors* ni amb llanes ni pastors, i és simplement l'occitanisme *velous* 'pelós' que fins al S. XVII no adquirí una *r* per ultracorrecció). No ens podem fiar gens de la lectura *vallons* feta per un arxiver parroquial de StaColQ., en un doc. que aquest diletant data de 1565.

En lexicògrafs, de moment només veiem que *vélho* rimant amb *estélho* (Ind. Pres. 1 del verb *estellar*), en el *Torc.* d'Aversó (n.º 1247), difícilment pot ser altra cosa que això: el verb 'vetllar' el grafia *veylbar* 1476.10, i en els mots en *t(l)* no es deixa mai la *t*: *motlbe*, *rotlbe*, 753, *tiilha* 256, *tiilbe* 752 etc. En el Busa-N. ja va amb *-r* muda: «*vello*: vellus, vellumen; *vello de pèls*: primis, villus; de molt *vello*» i no hi ha cap raó per accentuar-ho en la *ó*. De manera que aquesta accentuació no consta fins al *DTo*. 1647, que (segons la reproducció de 1757) posa «*vellò*, sia de llana tosa o no» (acompanyant-ho amb «*velló* de la barba: lanugo, ple de *vellò* [sic]: villosus, pilosus», el qual deu ser el castellanisme *vello* 'peluix' [infra], car el circumflex va ser usat per alguns com a signe d'àtona). Segons l'*AlcM* «un *vell* de li» figura en el doc. de 1380 (*BABL* vi, 472): és el mateix de Ribes d'on he donat supra la cita de *reyles* i *vellons*: no tinc nota d'aquella encata que no sé si és així; ja hem vist que és una lectura sospitosa d'error.

En les esferes cultes es va sentir més la necessitat del mot quan, amb la vulgarització de l'humanisme, van esdevenir lloc comú les històries mitològiques de Jasó, la Còlquide etc. El *μαλλός* dels grans tràgics i mitògrafs grecs, el vellor d'or, *χρυσόμαλλος*, dels tràgics i èpics tardans, l'*aurum vellus* d'Ovidi etc.: la pell d'anyell damunt la qual Phrixos i Hèlè, fills d'Àthamas rei d'Orcómenos, s'escaparen travessant el braç de mar, que hom diu anomenat Hèllespont, en memòria d'ella; convertit en or, els Argonautes capitanejats per Jasó n'emprengheren la conquesta (fr. *toison d'or*, al. *goldene vliess*, angl. *golden fleece*, cast. *vellocino de oro*).

No seria el mateix un *borralló d'or* com ha proposat algun grosser. *Vellor d'or* o *vellor auri* serien ben acceptables. Tanmateix no hi ha dubte que *velló* s'ha usat: el *DAG*. el troba en els comptes del monestir

barcelonès de Montalegre, de 1718 (on l'accent gràfic ja deu figurar escrit): «un *velló* és tota la despulla d'una ovella o d'un moltó»; és la forma adoptada pels dicc. Belv. i Lab. («tota la llana d'una ovella» i fins el *DOrt.* («*velló*: cast. *vellón*, fr. *toison*»). Ja ho tenim així en l'*Atl.*: «Sota 'l tallant la víctima forceja, mes: —Ovella —/ apar que l'Àngel cride—: no 't calrà no, estrebar: / tes selves qui esplomissa, tos cingles qui estavella / qui ton tots camps d'*aurífic velló*, t'ha d'escorxar» v, 6d (si bé a l'original de 1877 ho havia assajat altrament: «l'arma, al infern trempada, qui't ton, t'ha d'e.»). En realitat però no podem estar segurs que sigui *velló* la lliçó correcta de Verdaguier, ni que ho sigui *velles* citat més amunt. Potser fou *véllofs*) en tots dos casos, car heus aquí el que llegí Casac. en un original del poeta datat de 1883: «no a anyells --- de fina llana blanca, sinó a anyells de *vello* d'or» (*Excurs. i Sojorns de Verd. al Pir.*, p. 63).

Segons el dicc. *AlcM* es diu *velló* en el Maestrat, CpTarr. i Ribag. (vocab. dels teixits, *BDC* iv, 160), i realment puc confirmar que és així, en el Pallars; lo *beló* de la *ybèla* Ferrera i Areu de V. Ferrera, un *beló* 'tota la llana d'un cap, un cop treta' Tor (1933-36).

Altres refections. Sota la influència d'*embalum*, *voluum*: «hun *vellum* de lana yo'l posaré en la, e si al matf, lo ròs lo mullava, e tota la terra seca en torn ---», StVicentF. (*Quar.*, 228.112). A Mallorca degueren trobar que *véló*, amb una terminació com la del sufix provinent de *-ONEM*, era una contradicció amb el sentit diminutiu que té aquest sufix en la nostra llengua, car tanmateix és molta llana tota la tosa d'una ovella, i així n'extragueren un pseudo-primitiu. O si no, seria perquè sentint *véllo* < *vellor* com una pronúncia mossàrab dels seus moriscos, la ultra-catalanitzaven en *véll*. En tot cas és *vél* el que *AMAlcover* ens testifica com a usual entre els pastors de llana de Manacor (*BDLC* vii, 171); en efecte, ja ho tenim així en el *DFra.* (1840): «*véll*: tota sa llana d'un xòt, tosa o no tosa», i els *DAG*. i *AlcM* en donen fe citant-lo en dues cançons populars. I és la dels escriptors rurals de Mallorca, viable només allà on, pron. *vél*, es distingeix de l'adj. (pron. *véj*): «és fina i suau la llana de les ovelles del coster --- mentres que 'ls *vells* de les dels baixos --- són comunes i aspres»; «els tonedors --- anaven tallant la llana; --- el pastor recullia 'ls *vells* que anaven tallant --- com en tenia un llençol ple ---», JnRosselló (*Ruralisme*, 11.10; *En Rupit*, 77.14f.).

És inadmissible en la llengua literària; com hem vist, variant estrictament mall., estranya del tot a la resta del domini català, fins i tot a Menorca; i no serveix de res l'intent de l'*AlcM* de donar-li validesa literària, o en la llengua comuna, on seria universalment rebutjada com a equívoca (hi posin o no hi posin accent gràfic, remei en va).¹

En llatí *VELLUS* pertany a la llengua de tots els temps, des del *De Re Rustica* de Varró, i figura en els més grans clàssics, Lucreci, Catul i sovint en Virgili: les Geòrgiques, en el sentit rústic i pastoral (iii, 386), i en les magnífiques ponderacions i metàfores de l'*Eneida*, que ens el mostren declinat segons el model